

Toruń, 10 stycznia 2016 roku

prof. UMK, dr hab. Joanna Marszałek-Kawa
Katedra Systemu Politycznego RP
Wydział Politologii i Studiów Międzynarodowych
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

R E C E N Z J A

dorobku naukowego dr. Przemysława Paradowskiego

przygotowana w związku z wszczętą procedurą ubiegania się o stopień naukowy
doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych
w dyscyplinie nauki o polityce

Na treść niniejszej recenzji złożyły się wnioski z lektury prac składających się na dorobek Habilitanta oraz wnioski wynikające z oceny nadesłanej dokumentacji, a w szczególności z przedstawionego autoreferatu, wykazu publikacji, informacji o uczestnictwie w realizacji projektów badawczych, działalności popularyzującej naukę, uzyskanych nagrodach i działalności organizacyjnej.

I. Sylwetka Kandydata

Pan dr Przemysław Paradowski stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie historii uzyskał na podstawie rozprawy zatytułowanej *Sejmy*

ekstraordynaryjne za panowania Władysława IV Wazy. Przedmiotowa uchwała Rady Naukowej Instytutu Historycznego Uniwersytetu Wrocławskiego podjęta została w dniu 30 czerwca 2004 r. Dysertacja Habilitanta w 2004 r. zdobyła nagrodę Fundacji Aurea Demokratia jako najlepsza rozprawa doktorska w zakresie parlamentaryzmu staropolskiego.

II. Ocena osiągnięć dydaktycznych, aktywności organizacyjnej, popularyzatorskiej oraz aktywności w zakresie współpracy międzynarodowej

Od chwili rozpoczęcia studiów doktoranckich (tj. od 2000 r.) Pan dr Przemysław Paradowski prowadził zajęcia dydaktyczne w Instytucie Historycznym na Uniwersytecie Wrocławskim. Po obronie doktoratu w latach 2006–2014 Kandydat pracował jako wykładowca w Szkole Wyższej Psychologii Społecznej na wydziale zamiejscowym we Wrocławiu, a w latach 2008–2009 także w Instytucie Politologii na Uniwersytecie Opolskim. Prowadził wykłady, konwersatoria i seminaria z takich przedmiotów, jak m.in.: *Współczesne systemy polityczne, System polityczny Unii Europejskiej, System instytucjonalny Unii Europejskiej, Kulturowe aspekty integracji europejskiej.* W przedłożonej dokumentacji Kandydat ocenił, że z uwagi na brak stałego zatrudnienia na uczelniach wyższych, jako pracownik wykonujący zadania zlecone nie realizował w zasadzie działań o charakterze organizacyjnym. Wydaje się jednak, że tego rodzaju argumentacja nie do końca jest uzasadniona. Zadania organizacyjne powinny stanowić jeden ze sposobów rozwijania zainteresowań badawczych uczonych, instrument służący popularyzacji wyników prowadzonych przez nich badań. Pan dr Przemysław Paradowski wskazuje, że jest członkiem dwóch towarzystw naukowych, a mianowicie Polskiego Towarzystwa Nauk

Politycznych i Polskiego Towarzystwa Historycznego. Członkostwo to ma jednak zapewne wyłącznie formę bierną, skoro nie przekłada się na żadne inicjatywy organizacyjne, ani nie wiąże się ze sprawowaniem określonych funkcji.

III. Ocena dotychczasowych osiągnięć naukowo-badawczych Habilitanta

Dr Przemysław Paradowski - jak już zaznaczyłam - uzyskał doktorat z nauk humanistycznych w zakresie historii w 2004 roku, który rok później ukazał się drukiem w formie monografii pt. *W obliczu „nagłych potrzeb” Rzeczypospolitej. Sejmny ekstraordynaryjne za panowania Władysława IV Wazy*. Poniżej zostanie oceniony dorobek naukowy i dydaktyczny uzyskany po zdobyciu stopnia doktora w 2000 roku.

Ocena dorobku naukowego i dydaktycznego, w myśl obowiązujących przepisów, dokonywana jest jedynie na podstawie Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. *w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego* (Dz.U. nr 196, poz. 1165). Zgodnie z powyższym moja recenzja w pierwszym etapie polegać będzie na wskazaniu stopnia wypełnienia kryteriów określonych w powyższym rozporządzeniu przez Kandydata. Metoda ta pozwoli mi ocenić zakres spełnienia wymogów formalnych określonych w prawie.

W tym miejscu muszę zauważyć, że w przedstawionej do recenzji dokumentacji nie znalazły się wszystkie informacje pozwalające na pełną ocenę osiągnięć naukowych Habilitanta zgodnie z kryteriami oceny zawartymi w/w rozporządzeniu.

Zgodnie z § 3 powyższego Rozporządzenia kryteria oceny w zakresie osiągnięć naukowo-badawczych habilitanta obejmują: w obszarze nauk społecznych – autorstwo lub współautorstwo publikacji naukowych w czasopismach znajdujących się w bazie Journal Citation Reports (JCR) lub na liście European Reference Index for the Humanities (ERIH). Z przedłożonej do oceny dokumentacji wynika, że Autor takich publikacji nie posiada.

§ 4 omawianego rozporządzenia określa natomiast kryteria oceny w zakresie osiągnięć naukowo-badawczych Habilitanta we wszystkich obszarach wiedzy obejmujące m.in. autorstwo lub współautorstwo monografii, publikacji naukowych w czasopismach międzynarodowych lub krajowych innych niż znajdujące się w bazach lub na liście, o których mowa w § 3, dla danego obszaru wiedzy. Dr Przemysław Paradowski jest autorem jednej monografii przygotowanej i opublikowanej po obronie rozprawy doktorskiej.

W przesłanej do oceny dokumentacji znalazło się 18 artykułów stanowiących podstawę do oceny. Należy bowiem odnotować, że Habilitant jest autorem 3. artykułów naukowych z obszaru nauk historycznych (nie podlegających recenzowaniu) oraz 3. recenzji, 1. artykułu nie mającego charakteru naukowego opublikowanego w „Polityce” oraz 14 artykułów politologicznych stanowiących rozdziały w monografiach i artykuły w czasopismach (a w zasadzie 11. ponieważ do dokumentacji załączono artykuł pt. *Transparentność czy skuteczność? Dylemat demokratyzacji procedury współdecyzji w Unii Europejskiej* opublikowany w „Studiach Europejskich” w 2010 r. i jego angielskie tłumaczenie opublikowane na stronie internetowej SWPS oraz artykuł pt. *Wzmocnienie rzeczywiste czy iluzoryczne? Parlamenti narodowe w systemie wczesnego ostrzegania po traktacie lizbońskim* opublikowany jako rozdział w książce pod red. Z. W Puśleckiego i jego angielskie

tłumaczenie - z nielicznymi zmianami - opublikowane w periodyku „Warsaw Studies in Culture and Society”. Ta sama prawidłowość dotyczy również dwóch artykułów opublikowanych w języku angielskim, tj.: tekstu pt. *Changes within parliamentary opposition models in the light of party systems' evolution in Central Europe* zamieszczonego w „Spotkaniach Europejskich” w 2011 r. i opublikowanego w 2013 r. w „Warsaw Studies in Culture and Society” artykułu pt. *Changes within parliamentary opposition models in the light of party systems' evolution in Central Europe in the first decade 21th century*). Dr Przemysław Paradowski publikował w zasadzie tylko w dwóch periodykach naukowych, a mianowicie „Spotkaniach Europejskich” i „Warsaw Studies in Culture and Society”. Zabrakło rozpowszechniania wyników swych badań w uznanych i renomowanych czasopismach naukowych. Habilitant nie publikował w periodykach naukowych znajdujących się na listach rankingowych A, B i C, takich jak: „Stosunki Międzynarodowe”, „Sprawy Międzynarodowe”, „Studia Europejskie”, „Yearbook”, „Politea”, „Przegląd Politologiczny”, „Rocznik Integracji Europejskiej”, „Wrocławskie Studia Politologiczne”, „Athenaeum”.

Tematyka artykułów przedstawionych do oceny w większości mieści się w obszarze nauk o polityce i dotyczy przede wszystkim kwestii związanych z funkcjonowaniem parlamentów w przestrzeni europejskiej oraz realizacją funkcji przez współczesne legislatury narodowe. Autor analizuje takie zagadnienia jak działalność kontrolna parlamentów nad rządową polityką w sprawach europejskich, omawia proces europeizacji środkowoeuropejskich parlamentów narodowych, przedstawia znaczenie narodowych zgromadzeń przedstawicielskich w unijnej procedurze decyzyjnej. Część rozważań Autor dotyczy zagadnień związanych z pozycją parlamentów Czech, Słowacji, Węgier i Czarnogóry w systemie organów władzy. Kandydat w swych tekstach podejmuje również problematykę związaną z działalnością opozycji parlamentarnej w okresie transformacji ustrojowej oraz zajmuje się

zagadnieniem demokratyzacji procedur unijnych. Przedłożone do oceny artykuły Habilitanta mieszczą się w standardowej wielkości wynoszącej od 0,5 do 1,0 arkusza wydawniczego. Co warte podkreślenia, są poprawne językowo. Charakteryzują się klarownością wypowiedzi oraz mają walor poznawczy. Mając jednak na uwadze okres 11. lat, który upłynął od chwili uzyskania przez Kandydata stopnia doktora z historii w 2004 r. liczba opublikowanych opracowań nie jest imponująca.

Odpowiedź na kolejne punkty § 4 (3) sumaryczny *impact factor* (IF) publikacji naukowych według listy Journal Citation Reports (JCR), zgodnie z rokiem opublikowania; 4) liczbę cytowań publikacji według bazy Web of Science (WoS); 5) indeks Hirscha opublikowanych publikacji według bazy Web of Science (WoS) jest negatywna. Habilitant nie wskazuje na publikacje posiadające *impact factor*. Nie określa też liczby cytowań oraz indeksu Hirsha. W pkt. 6 rozpatrywanego aktu prawnego sformułowany został wymóg kierowania międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach. Z przedłożonej dokumentacji wynika, że Kandydat spełnił powyższy wymóg. W latach 2007–2008 jako wykonawca realizował grant MNiSW nr N117 022 32/2498 pt. *Zmieniający się stosunek do procedury współdecyzji po roku 2000*, a w latach 2010–2013 kierował grantem MNiSW nr N116 3148 39 pt. *Funkcjonowanie parlamentów państw Europy Środkowej w Unii Europejskiej*.

Poza nagrodą uzyskaną za najlepszą pracę doktorską w 2004 r. dotyczącą parlamentaryzmu Habilitant nie uzyskał innej nagrody ani wyróżnień za swoją działalność naukową (pkt 7).

W moim przekonaniu, nie można jednoznacznie pozytywnie ocenić wypełnienia przez dr Przemysława Paradowskiego wszystkich kryteriów określonych w pkt. 1–5 § 5 rozporządzenia o *Kryteriach oceny w zakresie dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej*. Choć

pewne elementy w dorobku Kandydata, zwłaszcza związane z kontaktami badawczymi, występują w Jego dokonaniach. Punkt 6 tegoż paragrafu [udział w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism] nie został zrealizowany przez Habilitanta.

Habilitant nie jest członkiem międzynarodowych towarzystw i organizacji naukowych (§ 5 pkt. 7). Posiada natomiast członkostwo PTH i PTNP.

Dr Przemysław Paradowski wypełnił kryterium z pkt 8 dot. wygłoszenia referatów na międzynarodowych lub krajowych konferencjach tematycznych. Habilitant w okresie od 2005 do 2015 r. wygłosił 11 referatów na 9 konferencjach naukowych w Polsce, w tym dwukrotnie uczestniczył z 4 wystąpieniami na Kongresach Politologii. W mojej ocenie aktywność konferencyjna dr Przemysława Paradowskiego jest wystarczająca, choć w przyszłości powinna być bardziej rozwinięta, zwłaszcza w kontekście tematu badań, który podejmuje jako Autor. Argumentacja przedstawiona przez Kandydata, który wskazuje, że nie będąc pracownikiem etatowym zmuszony jest opłacać wyjazdy konferencyjne nie wydaje się być wystarczająca. Kandydat realizując grant MNSiW przez trzy lata dysponował środkami na wzmożenie swej działalności konferencyjnej, także międzynarodowej.

W przedłożonej dokumentacji zabrakło informacji o opiece naukowej nad studentami i doktorantami. Nie ma informacji o odbytych stażach tak w zagranicznych, jak i krajowych ośrodkach naukowych lub akademickich (§ 5 pkt. 9-11). Należy odnotować, że choć dr Przemysław Paradowski nie odbył żadnego stażu naukowego, to prowadził kwerendę naukową w Geheime Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz w Dahlem w Berlinie, Centralnej Bibliotece Komisji Europejskiej w Brukseli i Bibliotece Parlamentu Republiki Czeskiej w Pradze.

W latach 2005-2006 Kandydat był natomiast ekspertem europośla prof. Zdzisława Chmielewskiego i opracowywał ekspertyzy dot. procedur

i mechanizmów pracy w Parlamencie Europejskim oraz możliwości i udziału w pracach organizowanych przez państwa sprawujące prezydencję w RUE, co można by było potraktować jako spełnienie wymogu dot. uczestnictwa w pracach zespołów eksperckich z pkt. 13 rozpatrywanego rozporządzenia. Odpowiedź na pytanie o kryterium określone w pkt. 12 [wykonanie ekspertyz lub innych opracowań na zamówienie organów władzy publicznej, samorządu terytorialnego, podmiotów realizujących zadania publiczne lub przedsiębiorców] i 14 [recenzowanie projektów międzynarodowych lub krajowych oraz publikacji w czasopiśmie międzynarodowych i krajowych] jest natomiast negatywna.

Podsumowując dokonaną powyżej ocenę w oparciu o przepisy Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. *w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego* (Dz.U. nr 196, poz. 1165) stwierdzam, że Habilitant nie wypełnił wszystkich wymogów o charakterze formalnym, określonych w obowiązującej procedurze. Uzupełnieniem powyższej oceny będzie jakościowa analiza wskazanego przez Autora osiągnięcia naukowego.

IV. Ocena rozprawy habilitacyjnej

Na podstawie art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. *o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* (Dz.U. z 2003 roku, nr 65, poz. 595, z późn. zm.) Kandydat wskazał jako osiągnięcie naukowe monografię pt. *Kontrola i kooperacja. Funkcjonowanie parlamentów Europy Środkowej w Unii Europejskiej*.

1. Temat pracy

Przedłożona do recenzji monografia z uwagi na podejmowaną problematykę związaną z funkcjonowaniem parlamentów z Europy Środkowej w warunkach Unii Europejskiej, może być podstawą nadania stopnia naukowego w zakresie dyscypliny nauki o polityce

Z całą pewnością zagadnienia związane z przeobrażeniami w zakresie pozycji parlamentów w systemach organów władzy państwowej, a w szczególności z kształtem relacji legislatyw z egzekutywą, stanowiły przedmiot dociekań wielu uczonych. Bezspornie też więcej prac na ten temat opracowywanych jest przez zachodnich uczonych i dotyczą one w głównej mierze analiz związanych z działalnością i funkcjonowaniem parlamentów z grupy państw tzw. starej Unii Europejskiej. Zdecydowanie istnieje luka w badaniach prowadzonych na gruncie polskiej politologii związana z brakiem kompleksowych analiz dotyczących funkcjonowania parlamentów w Europie Środkowej oraz ewolucji ich znaczenia i funkcji, zwłaszcza w kontekście akcesji do Unii Europejskiej. Tym samym koncepcję opracowania tego tematu przedstawioną przez Pana dr Przemysława Paradowskiego w formie monografii należy ocenić pozytywnie. W moim przekonaniu zagadnienia związane z parlamentaryzmem europejskim, w tym m.in. przedstawienie i ocena występujących w tym obszarze zjawisk, tendencji, są niezwykle aktualne i wymagają reakcji ze strony polskiej politologii. Ewolucja pozycji legislatyw środkowoeuropejskich stanowi istotne rozwinięcie badań nad szeroko pojętym zjawiskiem integracji europejskiej, które stanowi przedmiot badań także prawników, ekonomistów oraz przedstawicieli innych dyscyplin naukowych.

Przeobrażenia w zakresie działalności parlamentów mają charakter dynamiczny, ale też powtarzalny. Refleksja naukowa podejmowana przez uczonych pozwala nie tylko zweryfikować dotychczasowe ustalenia, ale też umożliwia konstruowanie prognoz i postulatów modernizacyjnych.

Warto podkreślić, że co prawda tytułowemu problemowi poświęcono już wiele opracowań, to jednak dominują wśród nich takie, które traktują o parlamentach z Europy Zachodniej – o czym była już mowa – i do tego z przede wszystkim z normatywnego lub instytucjonalnego punktu widzenia. W dotychczasowych polskich badaniach politologicznych niewiele uwagi poświęcano relacjom parlamentów z Europy Środkowej tak z organami władzy wykonawczej, jak również zagadnieniom współpracy z legislatywami z innych państw członkowskich czy też z Parlamentem Europejskim, jak również ewolucji tej kooperacji. W mojej opinii w szczególności ukazanie tychże zmian związanych m.in. z uchwaleniem Traktatu z Lizbony, jest zadaniem doniosłym i ważnym. Ich poznanie bezpośrednio pozwala konstruować trafne prognozy dotyczące funkcjonowania legislatyw środkowoeuropejskich po akcesji do UE, także w sferze współpracy międzynarodowej.

2. Warstwa metodologiczna rozprawy

Omawiana rozprawa pod względem metodologicznym odpowiada w zasadzie wszystkim kryteriom rozprawy naukowej.

Autor we „Wstępie” stosunkowo precyzyjnie i ambitnie formułuje zamierzenia badawcze. Jestem zdania, że ich realizacja prowadzi do rozwoju naukowego poznania w sferze przeobrażeń w systemach organów władzy w badanej grupie państw po uzyskaniu członkostwa w Unii Europejskiej. Celem rozprawy jest analiza funkcjonowania parlamentów państw Europy Środkowej w Unii Europejskiej. Jak zauważa Kandydat, „<Odrodzone> parlamenty przestały pełnić fasadową rolę decorum systemów autorytarnych i odzyskały pełnię władzy ustawodawczej. [...] Akcesja [do UE] wywarła wpływ na parlamenty, które w procesie europeizacji zarówno utraciły część swoich, odzyskanych niedawno, kompetencji, jak i zyskały nowe

uprawnienia”(s. 9). Autor konstruuje też kilka pytań badawczych, na które następnie w kolejnych rozdziałach konsekwentnie poszukuje odpowiedzi, np. zastanawia się nad działaniami badanych legislatyw krajowych w Unii Europejskiej, rodzajem podejmowanej współpracy międzyparlamentarnej i innymi formami kooperacji, mechanizmami kontroli rządów i przestrzegania zasady pomocniczości, stopniem zaangażowania w sprawy europejskie. Niezbyt zręcznie Autor pyta również o „miejsce parlamentów wśród wszystkich legislatyw Unii Europejskiej”. W mojej ocenie, niezależnie od poprawności językowej (redakcji wymagałyby też pozostałe pytania) przy określonych przez Autora metodach badawczych odpowiedź na to pytanie jest niemożliwa. Zresztą, o jakie miejsce chodziło Kandydatowi? O wynikające z istniejących w literaturze przedmiotu typologii legislatyw, a może związane z opracowaną przez Habilitanta własną klasyfikacją (której jednak nie znalazłam w monografii). Niezależnie od tego, należało wyartykułować to w tekście bardziej precyzyjnie.

Autor poprawnie określił granice pola badawczego, hipotezę główną („Parlamenty państw Europy Środkowej wykazują słabe zaangażowanie w procesy unijne i w niewielkim stopniu wykorzystują procedury umożliwiające im wpływ na europejskie ustawodawstwo i wzmacniające ich pozycję wśród wszystkich parlamentów państw członkowskich Unii Europejskiej”) i trzy hipotezy pomocnicze (1. „Parlamenty państw Europy Środkowej skupiają swoją aktywność przede wszystkim na kontroli rządów w sprawach europejskich. Widzą w tej procedurze możliwość rzeczywistego oddziaływania, choć tylko pośredniego, na ustawodawstwo unijne”. 2. „Parlamenty regionu nie wykorzystują w pełni, a niektóre w ogóle możliwości wpływu na unijną legislację, jakie daje im mechanizm wczesnego oddziaływania. Brakuje im w tej procedurze nie tylko zaangażowania kontrolnego, ale i podstawowej koordynacji działań, nawet w ramach współpracy regionalnej”. 3. Parlamente Europy Środkowej są zaangażowane

w zinstytucjonalizowaną współpracę międzyparlamentarną, włączając się aktywnie w prace Konferencji Przewodniczących Parlamentów UE i Komisji Organów Wyspecjalizowanych w Sprawach Europejskich UE (COSAC) oraz w kooperację w ramach Grupy Wyszehradzkiej”), które następnie częściowo poprawnie zweryfikował.

Autor krytycznie analizuje źródła wykorzystane w pracy. Określa metody badawcze, które następnie poprawnie wykorzystuje w swych analizach, m.in. stosuje metodę: analizy porównawczej oraz metody jakościowe i ilościowe, metodę instytucjonalno-prawną i decyzyjną. W moim przekonaniu cennych wniosków przy tak wyróżnionym zakresie badań dostarczyłoby wykorzystanie przez Kandydata metody systemowej. Habilitant właściwie posługuje się siatką kategorii teoretycznych. Kandydat nie określił jednak cezury czasowej swoich badań, co należy uznać za poważny mankament warsztatowy.

Jestem zdania, że zastosowane przez Autora określenie zamierzeń badawczych oraz sposobu i narzędzi ich realizacji świadczy o dojrzałości metodologicznej dra Przemysława Paradowskiego i Jego zdefiniowanych ambicjach poznawczych.

4. Struktura pracy

Struktura treści, układ i kolejność rozdziałów nie budzą zastrzeżeń. Kolejne rozdziały stanowią rozwinięcie podejmowanych problemów zgodnie z założeniami badawczymi wyłożonymi we Wstępie. Także strona formalna (język, technika pisania pracy i forma redakcyjna są poprawne).

Recenzowana dysertacja składa się ze wstępu, ośmiu rozdziałów, zakończenia, bibliografii i spisu tabel.

Jak już wcześniej zaznaczyłam, Wstęp zawiera wszystkie elementy zwyczajowo wymagane w takiej części rozprawy.

W rozdziałach od 1. do 3. Autor prezentuje szeroki wykład poświęcony transformacji ustrojowej w badanej grupie państw. Omawia również w ujęciu historycznym przeobrażenia, jakie dokonały się w zakresie pozycji legislatyw narodowych. I wreszcie, przedstawia działalność opozycji parlamentarnej w Europie Środkowej. Jestem zdania, że zaletą przedstawionych trzech części monografii jest zebranie i uporządkowanie wiedzy na temat istoty ewolucji systemów politycznych, miejsca parlamentów w systemie organów władzy oraz ich funkcji, jak również scharakteryzowanie modeli funkcjonowania opozycji. Mam jednak kilka uwag dotyczących powyższych rozdziałów. I tak, nie jestem przekonana, czy w pracy poświęconej funkcjonowaniu parlamentów Czech, Słowacji, Polski, Węgier i Słowenii konieczne jest tak rozległe poszukiwanie przez Autora korzeni państwowości (patrz s. 17-31). W mojej ocenie ta część pracy jest zupełnie zbędna. Co więcej, dwukrotne podkreślanie w tytułach tego, że przedmiotem rozważań danej części pracy będzie „zarys” określonej w tytule rozdziału tytułowej problematyki nie jest najszcześniejszym zabiegiem. Zwłaszcza, że niejednokrotnie ten opisywany „zarys” jest zbyt szczegółowy w odniesieniu do przedmiotu badań. Ponadto w rozdziale 1.2 Kandydat omawia ewolucję stosując metodę deskryptywną, podczas gdy metoda systemowa byłaby niewątpliwie bardziej wartościowa badawczo i poznawczo. Pozwoliłaby również uniknąć prezentowania treści niekoniecznie potrzebnych z punktu widzenia podjętego problemu badawczego. Na stronie 40. Habilitant stwierdza, że „opisane pokrótce tradycje państwowości i parlamentaryzmu miały niewątpliwie wpływ na powodzenie demokratycznej tranzycji i kształt systemów politycznych”, choć w zasadzie w pierwszej części recenzowanej monografii Autor omawia przebieg niektórych wydarzeń, które składały się na początkowy etap transformacji ustrojowej w poszczególnych państwach, a nie wyjaśnia ich przyczyny (jeśli tak, to w dość enigmatycznej formie).

W rozdziale 2., podczas omawiania pozycji legislatyw poświęcenie relacjom legislatywy z egzekutywą niespełna trzech stron rozważań nie pozwala wypowiedzieć wszystkich istotnych kwestii ich dotyczących. Problematyce parlamentarnej formy rządu Kandydat również dedykuje zaledwie dwie strony w książce. Wątpliwości rodzi też tytuł rozdziału 2.3 – „Parlamenty”. W moim przekonaniu należało go jednak sformułować problemowo, a nie w tak podręcznikowy w istocie rzeczy sposób. Jestem także zdania, że w pracy poświęconej kontroli i kooperacji parlamentów narodowych warto byłoby także zaprezentować w ujęciu teoretycznym funkcje legislatyw, ze szczególnym uwzględnieniem działań kontrolnych podejmowanych przez zgromadzenia przedstawicieli. Ta ostatnia uwaga ma jednak wyłącznie charakter perfekcjonistyczny. Moje wątpliwości budzi również użyte przez Habilitanta określenie izba wyższa i niższa (np. s. 50). Jestem zdania, że właściwiej jednak byłoby zastosować pojęcie izby pierwszej i drugiej (ponieważ chociażby w przypadku Polski mówienie o izbie niższej i wyższej jest błędne). Na stronie 54. dr Przemysław Paradowski pisze o „najbardziej klasycznej klasyfikacji funkcji parlamentów” i wymienia funkcję ustawodawczą i kontrolną. Mimo wszystko do typowych funkcji legislatyw zaliczana jest funkcja kreacyjna, a chcąc bardziej uogólnić można by np. wspomnieć o funkcji prawodawczej (która obejmuje funkcję ustawodawczą i ustrojodawczą – niezwykle istotną z punktu widzenia pozycji legislatywy w systemie organów władzy). W mojej ocenie, niezręcznie brzmi również nieszczęsny „zapis” ustawy, traktatu, użyty m.in. na s. 57, ale i 132, 133, 134, 155, 169 (w języku prawniczym zapis może być testamentowy, źródła prawa mają artykuły, postanowienia, regulacje itp.).

Rozdział 3. prezentowanej monografii zatytułowany jest *Opozycja parlamentarna w państwach Europy Środkowej – casus państw grupy Wyszehradzkiej*. Na wstępie dr Przemysław Paradowski wskazuje, że „literatura na temat funkcjonowania opozycji parlamentarnej w Europie

Środkowej nie jest obfita". Wylicza też najważniejszych autorów, którzy podejmowali ten temat w swych badaniach. Warto byłoby jeszcze przypomnieć m.in. takie prace jak: Eugeniusz Zwierzchowski, *Opozycja parlamentarna*, Krzysztof Łabędź, Magdalena Mikołajczyk (red.), *Opozycja w systemach demokratycznych i niedemokratycznych*, Krzysztof Łabędź (red.), *Opozycja parlamentarna w Polsce w latach 1997–2010*, Łukasz Danel, Jerzy Kornaś, *Dylematy polskiej demokracji*, Zbigniew Machelski, *Opozycja w systemie demokracji parlamentarnej. Wielka Brytania, Niemcy, Włochy* (w celu dokonania pewnych porównań), artykuły Joanny Juchniewicz czy Radosława Markowskiego. Po lekturze tej części pracy mam nieodparte wrażenie, że zarówno w podrozdziale 3.2, jak i 3.3, w pewnym stopniu również w 3.4, Autor niewiele miejsca poświęcił na zaprezentowanie tytułowych treści. Pisze za to o systemie partyjnym w tych państwach (także w ujęciu historycznym). Takiego sposobu potraktowania tematu nie można uznać za uzasadniony, ponieważ omawiając funkcjonowanie parlamentów należałoby raczej skoncentrować się na działaniach opozycji parlamentarnej w kontekście relacji współczesnych legislatyw z egzekutywą. Tym samym zaś spróbować odpowiedzieć na pytanie, na ile aktywność i konsolidacja opozycji pozwala parlamentom realizować ich funkcje. W zasadzie temu kryterium odpowiadają rozważania Kandydata przedstawione w rozdziale 3.5 na s. 94–98, choć również można by oczekiwać, że Autor nie tylko przedstawi mechanizmy procedowania i skład komisji parlamentarnych na przykładzie parlamentów słowackiego, czeskiego i węgierskiego (nie znalazło się w tej części pracy wyjaśnienie dlaczego pominięto *casus* Polski i Słowenii, czego oczekiwałby niewątpliwie czytelnik), ale także zastanowi się nad efektami prac tychże komisji oraz realną siłą ich oddziaływania na decyzje podejmowane przez rządy.

Przedmiotem dociekań Habilitanta w rozdziale 4. są przeobrażenia w zakresie pozycji legislatyw determinowane przez kolejne unijne zmiany

traktatowe. W tej części pracy Autor konsekwentnie realizuje podjęte założenie badawcze, choć na s. 100 ponownie deklaruje, że jego celem jest tylko li wyłącznie przedstawienie pewnego „zarysu” (sic!) ewolucji znaczenia i roli (na marginesie sama pozycja by wystarczyła, za nią również kryje się znaczenie instytucji) parlamentów narodowych w przestrzeni europejskiej. Kwestie stanowiące obszar zainteresowania Autora poruszone w niniejszym rozdziale książki są ważne z punktu widzenia postawionych hipotez badawczych. Na szczęście tym razem, mimo zapowiedzi, dr Przemysław Paradowski dość zręcznie i rzeczowo prezentuje powyższe zagadnienie.

Z punktu widzenia przyjętych zamierzeń badawczych kluczowe są kolejne cztery rozdziały monografii. W rozdziale 5. Habilitant ukazuje specyfikę, modele i formy kontroli parlamentarnej w sprawach europejskich. Znaczną część rozważań poświęca na omówienie funkcjonowania komisji europejskich. Słusznie przy tym konstatuje, że „Tak jak wcześniej, tak i teraz (po wejściu w życie Traktatu z Lizbony) kontrola rządowej polityki europejskiej daje największe możliwości wpływu parlamentów na unijne ustawodawstwo” (s. 127). Poprawy wymaga tytuł podrozdziału 5.1 „Elementy procedury kontroli rządów w sprawach europejskich przez parlamenty państw Europy Środkowej”, który niedobrze brzmi pod względem językowym. Wystarczyłoby np. wyeliminować wyraz „elementy”, a składnia wiele by na tym zyskała. I jeszcze jedna drobna uwaga, na s. 141 Autor charakteryzuje czeską Izbę Deputowanych jako realizującą hybrydowy model kontroli, podczas gdy później na s. 142 jako hybrydowy określa model kontroli wykonywany przez węgierskie Zgromadzenie Narodowe i polski parlament – o czeskiej ID nie ma tu już mowy.

W kolejnej części rozprawy dr Przemysław Paradowski omawia parlamentarną kontrolę przestrzegania zasady substydiarności i proporcjonalności w Unii Europejskiej (rozdział 6.). Rozważania te odnoszą się do wszystkich unijnych legislatyw narodowych. W mojej ocenie omawiana

część monografii swobodnie mogłaby stanowić wprowadzenie do kolejnego, 7. rozdziału, w którym Habilitant analizuje aktywność parlamentów z badanej grupy państw w tym obszarze. Jest to najbardziej empiryczny i oparty na najnowszej literaturze przedmiotu fragment dzieła Kandydata.

W ostatnim rozdziale recenzowanej książki dr Przemysław Paradowski przedstawia współpracę międzyparlamentarną środkowoeuropejskich legislatyw tak w ujęciu historycznym, jak również prezentując obecne formy spotkań przedstawicieli unijnych zgromadzeń przedstawicielskich, ze szczególnym uwzględnieniem czeskiego, słowackiego, polskiego, węgierskiego i słoweńskiego parlamentu.

Zasadniczą część rozważań zaprezentowanych w „Zakończeniu” stanowią odpowiedzi Habilitanta na pytania sformułowane we „Wstępie”. I tak, dr Przemysław Paradowski wskazuje m.in., że „Przeprowadzone badania nie potwierdziły w całej rozciągłości hipotezy o słabym zaangażowaniu parlamentów Europy Środkowej w procesy unijne i niewykorzystaniu dostępnych procedur do wywierania wpływu na europejskie ustawodawstwo i wzmocnienie ich pozycji wśród wszystkich parlamentów państw członkowskich Unii Europejskiej. Zaangażowanie parlamentów państw Europy Środkowej w Unii Europejskiej jest zróżnicowane, a badania potwierdzają hipotezy pomocnicze” (s. 255). Autor dostrzega również, że: „Parlamente państw Europy Środkowej skupiają swoją aktywność przede wszystkim na kontroli rządów w sprawach europejskich” (s. 255). Ocenia, że analizowane legislatywy wykonując kontrolę stosowania zasady substydiarności i proporcjonalności w unijnym procesie prawotwórczym w rozmaity sposób wpływają na działania Komisji Europejskiej oraz innych instytucji UE. Środkowoeuropejskie zgromadzenia przedstawicieli aktywnie uczestniczą również w zinstytucjonalizowanej współpracy międzyparlamentarnej (s. 256). Co więcej, dr Przemysław Paradowski argumentuje, że „Przyszłość parlamentów narodowych w Unii

Europejskiej jest w dużym stopniu uzależniona od zaangażowania samych parlamentów i wykorzystania struktur, które są już teraz dostępne” (s. 257).

Podsumowując, forma narracyjna recenzowanej monografii ma głównie charakter deskrypcyjny. Autor opisuje funkcjonowanie zgromadzeń przedstawicielskich w wybranej grupie państw. Jestem zdania, że w monografii autorstwa dr. Przemysława Paradowskiego zabrakło mimo wszystko warstwy eksplanacyjnej – niezbędnej wszak w pracach naukowych – która pozwoliłaby odejść Habilitantowi od warstwy opisu do poziomu wyjaśniania i formułowania hipotez prognostycznych. Zaletą pracy dr. Przemysława Paradowskiego jest niewątpliwie wybór omawianej problematyki, zbyt skromna jest jednak ilość elementów analitycznych, które stanowiłyby o oryginalności dzieła i jego wkładzie w rozwój dyscypliny.

4. Bibliografia

Wykorzystana w pracy literatura jest umiarkowanie obszerna. Autor obok dokumentów, tekstów aktów prawnych sięga po publikacje książkowe, artykuły naukowe, także w języku angielskim. Wśród wymienionych monografii i artykułów znajdują się politologiczne opracowania polskich i zagranicznych autorów, które powinny być wykorzystane przy realizacji określonych przez Habilitanta zamierzeń badawczych.

„Bibliografia” w zasadzie nie ma swej struktury, co poważnie utrudnia czytelnikowi korzystanie z niej. Zastosowanie kryterium alfabetycznego przy podziale źródeł nie wydaje się być najlepszym rozwiązaniem. Pozycje wykorzystane przez Autora kończą się na 2010 roku i w zasadzie nie wiadomo, czym to jest spowodowane. Recenzowana monografia ukazała się drukiem w roku 2014, a grant habilitacyjny realizowany był przez dr

Przemysław Paradowskiego w latach 2010-2013. W ciągu ostatnich pięciu lat ukazało się wiele cennych publikacji i analiz odnoszących się do tematu zainteresowań badawczych Autora. Ponadto z przedstawionego przez kandydata wykazu literatury nie wynika, żeby wykorzystywał On zasoby – opracowania i materiały – zgromadzone w internetowych bazach danych lub na stronach organizacji i instytucji, w tym również unijnych.

5. Ważniejsze uwagi i sugestie dotyczące rozprawy habilitacyjnej

Lektura recenzowanego dzieła rodzi także pewne zastrzeżenia i uwagi. W moim przekonaniu, w celu udoskonalenia recenzowanego opracowania należałoby poprawić zauważone niedociągnięcia. Wyglądzenia stylistycznego wymaga szereg sformułowań, np.:

- „Zmiany ustrojowe, które nastąpiły w latach 1989-1991 w Europie Środkowej, czyli przejście z systemów komunistycznych (także w przypadku Polski?) do demokratycznych, doczekały się badań naukowych”, s. 32;

- „Parlamentaryzm i prezydencjalizm miały dla ustrojodawców decydujących o formie rządu w państwach Europy Środkowej zarówno zalety, jak i wady”, s. 44;

- „(...) Inne uregulowały te kwestie na poziomie ustawowym. Poza tym wszystkie państwa Unii Europejskiej, niektóre wyłącznie, uregulowały kwestie proceduralne kontroli rządów w sprawach europejskich w regulaminach parlamentarnych (...)”, s. 133;

- Kandydat zbyt często używa sformułowań: badacze, jak twierdzą badacze, część badaczy, zdaniem części badaczy – tego typu powtórzenia dotyczą też zresztą innych stosowanych wyrazów i pojęć;

- Habilitant ma skłonność do stosowania powtórzeń, które należałoby wyeliminować za pomocą synonimów, dla przykładu na s. 169 siedem razy

użyto wyrazu „zmiana”, sześciokrotnie „wprowadzenie”, czy też na s. 250 siedem razy Autor posłużył się rzeczownikiem „spotkanie”.

Poprawy wymagają także następujące kwestie o charakterze formalnym:

- Habilitant konsekwentnie w całej rozprawie stosuje formę zapisu Sejm posługując się wielką literą, podczas gdy istnieje zasada, zgodnie z którą piszemy albo sejm, albo Sejm RP (ta sama uwaga dotyczy Senatu);
- Kandydat w zasadzie w każdym przypadku po raz pierwszy wspominając o danej osobie – uczonym, polityku – używa inicjałów, np. s. 21, 23, 25, 27, 33, itd.;
- W pracy nie zastosowano kursywy przy użyciu obco brzmiących wyrażeń, co obecnie jest przyjętą regułą warsztatową, np. dotyczy to: sensu stricto (s. 64), stricte (s. 102), novum (w spisie treści i na s. 120), de facto (s. 21, 55, 63), decorum (s. 9, 48), sui generis (s. 105), ex post (s. 167), ex ante (s. 165);
- na s. 10 jest „Europy środkowej” winno być „Europy Środkowej”;
- na s. 11 znalazł się błąd gramatyczny – Autor pisze „o zagadnieniach roli i znaczeniu parlamentów”. Podobny charakter ma usterka na s. 135: „(...) sprowadza się do kilku etapów: przekazywania (...), działania (...), przekazywanie (...), informacje (...)”, czy też na s. 229: „(...) część parlamentów zareagowała pozytywnie na Inicjatywę Barroso i podjęły one nieformalny dialog (...)”;
- na s. 44 Autor pisze „w rozdziale 1”, winno być „w rozdziale 1.”;
- na s. 61 Autor pisze o Radzie Unii i Radzie Europejskiej. Należałoby jednak po wejściu w życie traktatu z Lizbony raczej pisać o Radzie. Ponadto, jeśli używamy skrótu jakiejś nazwy

instytucji, to jednak przy pierwszym jej użyciu należałoby umieścić go w nawiasie. Jeśli zresztą chodzi o używaną pisownię to w pracy znajdujemy aż trzy inne określenia na jedną instytucję, a mianowicie Rada, Rada Unii Europejskiej, Rada UE – moim zdaniem należałoby to ujednoczyć;

- na s. 114, 129, 132, 161, 162, 190 jest „Traktat konstytucyjny”, winno być „traktat konstytucyjny”;
- Na s. 156 jest „Konstatacją tę”, winno być: „Konstatację tę”;
- Autor raz pisze: tzw. „starej piętnastki”, niekiedy brakuje cudzysłowu – warto byłoby ujednoczyć sposób zapisu;

IV. Konkluzja

Recenzent w postępowaniu habilitacyjnym, na podstawie art. 16 ustawy o stopniach i tytułach, musi również ocenić, czy od czasu uzyskania w 2004 roku stopnia doktora Habilitant legitymuje się osiągnięciami naukowymi, które stanowią znaczny wkład Autora w rozwój dyscypliny nauki o polityce. Czy wyniki jego badań, upoważniają do stwierdzenia, że w jego karierze naukowej w ciągu ostatnich 11 lat dokonał się znaczący postęp jakościowy.

Po wnikliwym przeglądzie całości dorobku Habilitanta, stwierdzam, że osiągnięcia badawcze Kandydata wyrażające się w jego samodzielnych opracowaniach potwierdzają niewątpliwie Jego erudycję, świadczą o jego rozwoju intelektualnym oraz doskonaleniu warsztatu badawczego. Mając jednak na uwadze szereg uwag krytycznych, które dotyczą w głównej mierze nie spełnienia przez dr Przemysława Paradowskiego większości wymogów określonych w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 roku *w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego* (Dz.U. z 2011 roku, nr 196, poz. 1165),

uważam, że analiza dorobku Habilitanta, jak również monografia pt. *Kontrola i kooperacja. Funkcjonowanie parlamentów państw Europy Środkowej w Unii Europejskiej*, dorobek dydaktyczny, popularyzatorski i organizatorski zgromadzony po uzyskaniu stopnia doktora nie pozwalają sformułować pozytywnej konkluzji dotyczącej kontynuowania postępowania habilitacyjnego w oparciu o kryteria wyspecyfikowane w ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2003 roku nr 65, poz. 595, z późn. zm.) oraz w §§ 3-5 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 roku w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz.U. z 2011 roku, nr 196, poz. 1165).

W mojej ocenie dr Przemysław Paradowski powinien powiększyć swój dorobek naukowy, tak aby stanowił ważny i oryginalny wkład w rozwój dyscypliny nauki o polityce, z której zamierza uzyskać kolejny stopień naukowy.

Joanna Marszałek-Kawa

